

RUI MAO

ORCID: 0000-0003-0264-5665

Shanghai International Studies University

maoruimarzena@gmail.com

Recepcja twórczości Stanisława Lema w Chinach i (nie)przetłumaczalność *Cyberiady* na język chiński

Słowa kluczowe

literatura polska, Stanisław Lem, przekład chiński

Keywords

Polish literature, Stanisław Lem, Chinese translation

1. Literatura polska w Chinach

Literatura polska ma w Chinach dość ugruntowaną pozycję, a kolejne międzynarodowe nagrody przyznawane polskim pisarzom sprawiają, że jej popularność rośnie na chińskim rynku wydawniczym. Mimo wielu różnic kulturowych między Chinami a Polską odbiór literatury jest tym, co łączy emocje i dusze obu narodów. Przed ponad stu laty Chińczycy czytelnicy po raz pierwszy zapoznali się z literaturą polską. Jak zauważyła Li Yinan, polska twórczość literacka zaczęła interesować Chińczyków już na początku XX wieku. Na przestrzeni ponad stu lat na chińskim rynku wydawniczym ukazało się ok. 330 przekładów polskich dzieł i setki prac krytycznoliterackich o literaturze polskiej¹. W 1906 roku na język chiński została przetłumaczona nowela Henryka Sienkiewicza *Latarnik* w przekładzie Wu

¹ Yinan Li, „Recepcja Literatury Polskiej w Chinach: teoria i dzieje”, *Postscriptum Polonistyczne* 2 (2016): 1.

Tao². Właśnie to tłumaczenie zapoczątkowało zainteresowanie Chińczyków polską literaturą piękną. Nowela najpierw została przełożona z języka polskiego na japoński, a następnie z japońskiego na chiński. W latach 20–30. XX wieku dzięki wysiłkom braci Zhou³, największych pisarzy w dziejach literatury chińskiej, zostali przedstawieni Chińczykom twórcy polskiego romantyzmu: Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki i Zygmunt Krasiński. Po powstaniu Chińskiej Republiki Ludowej w 1949 r. państwo to nawiązało stosunki dyplomatyczne z Polską i podpisało umowę o współpracy kulturalnej. Tłumaczom dało to jednocześnie impuls do rozpoczęcia intensywnej pracy przekładowej tekstów literatury polskiej na język chiński. Na skutek rewolucji kulturalnej w latach 1966–1976 nastąpiła głęboka przerwa w dziedzinie tłumaczenia literatury, w tym polskiej, co było związane z zakazem tłumaczenia literatury zagranicznej, a nawet krajowej literatury pięknej. Lata walki z intelektualną wizją świata wywołały wśród Chińczyków niezwykłą żądę poznawania na nowo literatury światowej, po dziesięcioleciu musieli bowiem nadrobić ogromne braki w dostępie do przetłumaczonych na język chiński tekstów literackich. To ożywienie intelektualne spowodowało, że w Chinach znacząco wzrosło zainteresowanie literaturą zagraniczną i działalnością translatorską. Symbolicznym wydarzeniem stało się opublikowanie przekładu *Dziadów cz. III* Adama Mickiewicza pióra Yi Lijun przez Wydawnictwo Literatury Ludowej w Pekinie.

Warto podkreślić, że dramat Mickiewicza był pierwszym przekładem literatury polskiej bezpośrednio z języka oryginału. Dzięki takim autorytetom, jak profesorowie Yi Lijun, Lin Hongliang i Zhang Zhenhui chińscy czytelnicy mogli poczuć atmosferę i dostrzec urok polskich dzieł literackich, które zostały bezpośrednio przełożone na język chiński z języka oryginału. Ich osiągnięcia w dziedzinie translatoryki, stanowiąc narodowy skarb Chin, przyczyniły się znacząco do stworzenia fundamentów przekładoznawstwa z tzw. języków mniej popularnych. Pod koniec XX i od początku XXI wieku dzięki wysiłkom tłumaczy polonistów, w tym Zhao Ganga, Mao Yinhu i Li Yinan oraz tłumaczy młodszego pokolenia, zagościli na chińskim rynku wydawniczym – i osiągnęli ważną pozycję w kanonie literatury zachodniej w Chinach – tacy pisarze, jak Czesław Miłosz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, Stanisław Lem i Olga Tokarczuk. Nazwiska te są znane nie tylko chińskim krytykom literackim, ale również czytelnikom. Olga Tokarczuk, laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury, stała się w ostatnich latach jedną z najchętniej tłumaczonych pisarek, choć pierwsze jej powieści zostały przełożone w Chinach jeszcze wtedy, gdy dopiero zaczynała swoją karierę literacką w Polsce.

² Wu Tao 吴涛 (data urodzenia nieznana, zmarł w 1936 r.) był jednym z najbardziej znanych chińskich tłumaczy XX wieku. W pierwszej dekadzie XX w. przetłumaczył z języka japońskiego na chiński dzieło literackie pisarzy z siedmiu krajów, wśród których był Henryk Sienkiewicz.

³ Zhou Shuren 周树人 (1881–1936) i Zhou Zuoren 周作人 (1885–1967), a Zhou Shuren, znany jako Lu Xun (鲁迅), uznawany za najwybitniejszego chińskiego pisarza XX w.

2. Recepcja twórczości Stanisława Lema w Chinach

Rok 2019 na chińskim rynku wydawniczym bezapelacyjnie należał do Olgi Tokarczuk, natomiast w roku 2021 palma pierwszeństwa przypadła Stanisławowi Lemowi. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił rok 2021 Rokiem Lema, jednego z najwybitniejszych polskich i europejskich pisarzy, eseistów, futurologów i filozofów XX wieku. Lem jest zarówno niezmiernie popularnym autorem wśród swoich rodaków, jak i najczęściej tłumaczonym polskim pisarzem na świecie. Jego książki zostały przetłumaczone na 52 języki.

Na chińskim rynku wydawniczym twórczość Stanisława Lema po raz pierwszy pojawiła się w latach 90. XX wieku. *Cyberiada* została przetłumaczona przez Xu Zili z języka angielskiego na język chiński jako «机器人大师历险记» (dosłownie: *Przygody konstruktorów robotów*) i wydana przez Henan People's Literature Publishing House w 1994 roku. Ta książka nie uczyniła jednak z Lema popularnego autora w Chinach, a nawet została zapomniana, ponieważ znalazła się w katalogu literatury dla dzieci i młodzieży. Za pierwszy chiński przekład tego pisarza, który spotkał się z powszechną uwagą, należy uznać powieść *Solaris*. Została ona przetłumaczona przez Chen Chunwen z języka niemieckiego jako «索拉里斯星» (dosłownie: *Planeta Solaris*) i wydana przez The Commercial Press w 2005 roku. Wspomniane wydawnictwo jednocześnie opublikowało *Doskonałą próżnię*, przełożoną z języka angielskiego przez Wang Zhiguang. W 2014 roku ukazały się nowe przekłady *Solaris* i *Cyberiady*. Przekład *Solaris* pióra Zhao Ganga dla wydawnictwa Huacheng posiada istotne znaczenie w recepcji twórczości Stanisława Lema w Chinach, ponieważ jest pierwszą książką tego autora przetłumaczoną bezpośrednio z języka polskiego. *Cyberiada*, wydana przez Guangxi Science Technology Publishing House, również w tym czasie zdobyła duże uznanie chińskich czytelników. Została przetłumaczona przez Fu Linchun za pośrednictwem doskonałego przekładu amerykańskiego sławisty Michaela Kandela.

Przed rokiem 2020 trzy książki Lema zostały przetłumaczone na język chiński. Wielki wzrost zainteresowania jego twórczością wśród wydawców i czytelników nastąpił w 2021 roku. Był to rok obchodów setnej rocznicy urodzin Lema, co sprawiło, że wielu tłumaczy chińskich sięgnęło po twórczość tego cenionego w Państwie Środka pisarza. Lista przekładów autora *science fiction* została wydłużona i urozmaicona. W pierwszej połowie roku ukazała się *Cyberiada* wydana przez Zhejiang Literature and Art Press, przetłumaczona przeze mnie bezpośrednio z języka polskiego. We wrześniu z okazji urodzin autora ukazała się cała seria jego dzieł. Do najważniejszych przekładów Lema należy zaliczyć sześć książek: *Głos Pana* w tłumaczeniu You Mei, *Niezwyciężony* w przekładzie Luo Yanli, *Kongres Futurologiczny* w przekładzie Xu Donghua, *Fiasko* w tłumaczeniu Chen Zhuo i Eden Xu Wena oraz trzeci chiński przekład *Solaris* Jing Zhenzhonga. Przywołane tytuły ukazały się w wydawnictwie Yilin jako przekłady z języka angielskiego. Pod koniec 2021 roku w Beijing Daily Press ukazała się ponadto *Summa Technologiae*, pierwsza opublikowana w Chinach książka Lema w formie esejów filozoficznych, przetłumaczona z języków angielskiego i polskiego.

„Douban”⁴, jedna z najpopularniejszych stron internetowych w Chinach, podobna do polskiego portalu internetowego „Lubimy czytać” (lubimyczytac.pl), stanowi platformę wymiany recenzji i opinii o książkach, muzyce i filmach. Na tym portalu wszystkie książki Lema są wyjątkowo wysoko ocenione. Prawie wszystkie jego dzieła zyskały 8,5/10, zaś *Cyberiada*, *Solaris* oraz *Głos Pana* zostały ocenione na 9/10. Chińscy czytelnicy nie szczędzą komplementów dziełom pisarza i okazują im ogromne zainteresowanie. Każda wersja przekładu *Solaris* została przeczytana i oceniona przez ponad 2000 osób, z komentarzami typu „najsmutniejsza powieść SF napisana przez wielkiego mistrza, który pokazał światu najcenniejsze wartości polskiej fantastyki”. O *Cyberiadzie* piszą: „jesteśmy tacy mali i bezwładni, stojąc przed bezgraniczną wyobraźnią Lema i przewidzianym przez niego, ale niedostępnym nam światem”. „Słowo geniusz jest zbyt niedoskonałe, żeby nazwać nim Lema” oraz szereg innych bardzo przychylnych opinii.

3. (Nie)Przetłumaczalność twórczości Stanisława Lema na przykładzie *Cyberiady*

Miałam przyjemność przetłumaczyć z języka polskiego na chiński *Cyberiadę*, jedno z najważniejszych dzieł Lema, które jest uznane przez samego autora za książkę mającą największą szansę przetrwania⁵. Książka ta obejmuje zbiory krótkich, groteskowych przypowieści, z których największą popularność zyskały historie o perypetiach dwóch zaciekle współzawodniczących konstruktorów: Kłapaucjusza i Trurla. Mimo pozornie lekkiej, bajkowej formy poruszają one głębokie problemy filozoficzne, zachwyty wzbudza też ich archaizowany styl. Ten niepowtarzalny cykl opowiadań, z którego wylania się wizjonerski talent pisarski Lema, a także głęboka refleksja filozoficzna, napisany oryginalnym językiem, który można określić idiolektem autora, sprawił mi, jako młodej tłumaczce, sporo trudności w trakcie przekładu. Stanisław Lem, mistrz neologizmów, z właściwą sobie swadą potwierdza trudność i piętrzące się problemy, które pojawiają w trakcie przekładu: „niezwykle utrudniam, a czasem wręcz uniemożliwiam robotę swym tłumaczom, kiedy faszeryję swoje książki określeniami, do których język polski jest szczególnie powołany, ale nic na to nie poradzę”⁶.

⁴ 豆瓣 (douban), chiński portal społecznościowy (<https://www.douban.com/>) umożliwiający dzielenie się informacjami na temat filmów, książek i muzyki. Został założony w 2005 r. Serwis liczy ok. 200 mln zarejestrowanych użytkowników.

⁵ *Tako rzeczce Lem. Ze Stanisławem Lemem rozmawia Stanisław Bereś* (Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2018), 141, 369. W rozmowie ze Stanisławem Beresem autor *Cyberiady* określił tę książkę jako najbardziej wartościową, twierdząc: „Za dobry utwór uważam *Cyberiadę*” (141). A na pytanie: „Jak pan sądzi, która z pańskich książek ma największą szansę przetrwania?” – odpowiedział: „Życzyłbym sobie, aby przetrwała *Cyberiada*” (369).

⁶ Stanisław Bereś, *Rozmowy ze Stanisławem Lemem* (Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1987), 62.

Neologizmy są najważniejszymi składnikami oryginalnego języka autora *Cyberiady*. Jak twierdzi Jan Gościński, Stanisław Lem zawsze z upodobaniem konstruuje neologizmy, a te zawsze testują pomysłowość i kreatywność. Jako nowe twory nie mają one gotowych ekwiwalentów w języku przekładu, a ponadto mogą opierać się na rozwiązaniach językowych, które są w nim trudne do odtworzenia⁷.

Pierwszy dylemat pojawił się w chwili, gdy sięgnęłam po przekład samego tytułu. Pojawiły się wątpliwości, jak mam oddać specyfikę jego konotacji chińskim czytelnikom? W przypadku języków indoeuropejskich tłumacze znajdują w swoich leksykonach odpowiednie formy, o zbliżonej do oryginału fonetyce, na przykład w języku angielskim *Cyberid* lub w niemieckim *Kyberjade*. W przypadku języka chińskiego trudności są znacznie większe. Zdaję sobie sprawę, że ten chiński tytuł nie zachowuje formy oryginalnego języka z powodu różnicy w grafii obu języków. Trudno również było nawiązać do skojarzeń z *Iliadą*. Idąc tropem myślenia Lema, pierwotnie przetłumaczyłam tytuł jako 赛博利亚 (*Saibo Liya*, dosłownie: *Cyberlia*), które łączy słowo *Cyber* i drugą połowę tytułu *Iliady* w języku chińskim. Jednakże po naradzie z redaktorką z wydawnictwa, aby uruchomić pierwsze skojarzenia lekturowe wśród chińskich czytelników, ustąpiłam na rzecz tytułu «机器人大师» (*Jiqiren Dashi*), co dosłownie oznacza *Mistrzowie robotów*. Zrezygnowałam z pierwotnego zamiaru tłumaczenia tytułu jako 赛博利亚 (*Saibo-Cyber, Liya-liada*), co było podyktowane podobieństwem brzmieniowym do Syberii, a to uruchomiłoby zgoła odmienne skojarzenia.

Pod względem frekwencyjnym całego leksykonu neologizmów *Cyberiady* ogromną przewagę mają neologizmy rzeczownikowe. Sam autor twierdzi, że tworzenie przez niego nowych słów jest zabiegiem celowym, ale ograniczonym do niezbędnego minimum: „Gdybym naprawdę wziął się do wymyślania języka jakiejś innej epoki, zużyłbym pół życia, by napisać książkę kompletnie niezrozumiałą, chyba że dołączyłbym do niej słownik z naturalnie też przeze mnie wykoncypowaną encyklopedią”⁸. W pierwszej kolejności zostaną omówione neologizmy złożone typu: *cyber-*, *elektro-*, *auto-*, *astro-*, *mikro-*, które są najliczniejsze w *Cyberiadzie* i w większości przypadków są przejrzyste słowotwórczo. Przy takich leksemach najczęściej stosuję strategię wierności odwzorowania, starając się znaleźć odpowiedniki w tekście docelowym, np.

- *cyberkoń* – 赛博战马, czyli cybernetyczny koń wojenny;
- *autopalać* – 自我建造的宫殿, czyli pałac, który sam się buduje;
- *mikromiasto* – 微型城市, czyli miasto o mikroskopijnych rozmiarach.

Warto zwrócić uwagę na słowo *cybergaj*, które pozornie wydaje się „cybernetycznym gajem”, jednakże po przeczytaniu całego zdania określenie o takim znaczeniu nie pasuje do tego fragmentu. Cytuję całe zdanie:

⁷ Jan Gościński, „*Bajki robotów* Stanisława Lema w przekładzie na język angielski. Czy tłumacz sprostał językowemu wyzwaniu? (Na przykładzie trzech opowiadań z cyklu)”, *Orbis Linguarum* 47 (2018): 397.

⁸ *Tako rzecz Lem*, 159.

*Nie było to łatwe, Baleryon bowiem był w owym przedmiocie nadzwyczaj biegły; znał zabawy starożytne, jak w cetno i lichu, znał najnowsze, ze zwrotnym sprzężeniem, jak cybergaj, od czasu do czasu zaś powiadał, iż wszystko jest grą, czyli zabawą – także i samo królowanie jego, także i świat cały*⁹.

因为巴莱雷恩国王可以说是这个领域的专家，他对从古至今的各种游戏了如指掌，不仅是那些年代久远的游戏，他对于那些最新流行的比如赛博竞技游戏等也很在行。他时不时地还会说，世间的一切都是游戏，是玩具，甚至他的王位和全世界也都一样，只是游戏¹⁰。

Nie jest to jednak struktura prefiksalna o znaczeniu cybernetycznego gaju, lecz kon-taminacja złożona ze słów *cybernetyczny* oraz *cymbergaj*. Jest to gra polegająca na prze-mieszczaniu na płaskiej powierzchni trzech lub większej liczby monet. Neologizm posłużył do nazwania bliżej nieokreślonej gry „ze sprzężeniem zwrotnym”, uprawianej na dworze króla Baleryona¹¹.

W opozycji do neologizmów o przejrzystej konstrukcji pozostają leksemy posiada-jące niejasną budowę i nieprecyzyjne znaczenie. To właśnie one sprawiają najwięcej pro-blemów w całym tłumaczeniu. Sugestywnymi przykładami są przedmioty na literę „n”, zlikwidowane przez Maszynę Trurla z pierwszego opowiadania *Cyberiady* pt. *Jak ocalał świat*, typu *natągwie*, *nupajki*, *nurkownice*, *nędzioty*, *niedostópki* i *nędaszy*¹². W tym przy-padku dla chińskiego tłumacza trudność w znalezieniu ekwiwalentu semantycznego staje się podwójna. Pierwszym wyzwaniem są autorytatywne interpretacje tłumacza tych lekse-mów o niejasnych znaczeniach. Drugim wyzwaniem jest zachowanie formy, czyli tworze-nie wyrazów z inicjalną literą „n”. W przypadku języków indoeuropejskich, a zwłaszcza grupy słowiańskiej, derywowanie słowa z nagłosowym „n”, dodatkowo słowa o niespre-cyzowanym znaczeniu, nie jest zadaniem bardzo kłopotliwym. Natomiast w przypadku języka chińskiego tworzenie takich rebusów słownych wymaga uwzględnienia skompliko-wanej grafii, czyli znaków chińskich. Dokonane przeze mnie próby translatorskie polegają na zachowaniu skojarzeń, które uruchamiają w wyobraźni analizowane tu neologizmy, przy jednoczesnym zachowaniu inicjalnego „n” w transkrypcji pinyin¹³, np. 黏土三耳罐 (niántǔ sānĕrguǎn), 努力灌酒器 (nǔlì guànjǐuqì), 南方潜水罩 (nánfāng qiánshuǐzhào), 难为他人仪 (nánwéi tārén yí), 难以穿上的袜子 (nányi chuānshàng de wǎzi) i 难事扩大器 (nánshì kuòdà qì).

⁹ Stanisław Lem, *Cyberiada* (Kraków: Pro Auctore Wojciech Zemek, 2012), 79.

¹⁰ 斯塔尼斯瓦夫·莱姆(著), 毛蕊(译)《机器人大师》, 浙江文艺出版社, Stanisław Lem, *Cyberiada*, tłum. Mao Rui, Zhejiang Wenyi Chubanshe, 115.

¹¹ Marcin Fastyn, „Stylizacja leksykalna utworów nurtu fantastyczno-ludycznego S. Lema w przekładach na język bułgarski” (rozprawa doktorska, Uniwersytet Łódzki, 2011), 96.

¹² Lem, *Cyberiada*, 18.

¹³ Hanyu pinyin – oficjalna transkrypcja języka chińskiego na alfabet łaciński, stosowana jako zapis fonetyczny chińskich wyrazów. Zapis ten uznawany jest za system latynizacji języka chińskiego.

Są to więc nazwy, które chociaż nie istnieją w języku chińskim, kojarzą się z konkretnymi obiektami, np. *stągwią*, *stópkami* lub procesami: *upajaniem się*, *nurkowaniem*, *nęceniem* oraz *nędzą*. Kierując się zasadą odwzorowania formy i jej kreatywnością słowotwórczą, podjęłam trud odwzorowania inicjalnego „n”. Mimo że zapisy fonetyczne nie są widoczne w druku, to dzięki wnikliwej lekturze i wrażliwości na wymowę (zwłaszcza przy głośnym czytaniu) wydobyćce nagłosowego „n” nie będzie trudne do wykrycia.

Obok licznych neologizmów *Cyberiada* charakteryzuje się również stylizacją językową, która pozwala autorowi uzyskać zamierzoną archaizację świata i języka bohaterów – robotów, dzięki czemu fantastyczna fabuła otrzymuje baśniową postać¹⁴. Według definicji *Słownika terminów literackich*¹⁵, archaizacja to rodzaj stylizacji językowej polegającej na wprowadzeniu do utworu literackiego archaicznych elementów słownictwa, rzadziej form gramatycznych lub konstrukcji składniowych. W *Cyberiadzie* można spotykać bardzo często archaizację składniową i leksemy stylizowane na archaizmy. Archaizacja składniowa polega na umieszczeniu orzeczenia na końcu (tzw. składnia łacińska) i/lub zastosowaniu przestarzałych wskaźników zespolenia i nawiązania w tekście. Podaję przykład, w którym znajdziemy zarówno archaizację składniową, jak i leksykalną:

*Gról Jegomość z łoży przyglądał mi się, jako iż protegował naradę i osobiście Raczył ją Obecnością Najjaśniejszą uświetnić*¹⁶.

阔王陛下只是在包厢里上上下下地打量了我一遍，就立刻下了诏书，准备开始对演奏进行点评，而他更是拨冗亲莅了此次点评，皇恩浩荡，天地可鉴！¹⁷.

W tym zdaniu autor wykorzystał zwroty adresatywne odwołujące się do tytułatury, wprowadzając jednocześnie styl podniosły i celowo patetyczny. Dlatego w chińskiej wersji próbowałam zachować tę właściwość, sięgając po sformułowania z czasów cesarskich. Muszę podkreślić, że świadomie zrezygnowałam ze składniowej specyfiki archaizacji ze względu na poprawność gramatyczną języka chińskiego. Język chiński w przeciwieństwie do polskiego nie jest językiem fleksyjnym. Oprócz tego, że jest językiem tonalnym, cechuje się pozycyjnością, a więc określa ściśle miejsce części zdania w jego konstrukcji. Zmiana miejsca orzeczenia powoduje błąd gramatyczny. Typowe więc konstrukcje wzorowane na łacinie, jak na przykład orzeczenia umieszczone na końcu zdania, nie znajdują odzwierciedlenia w przekładzie chińskim.

Nieuniknionym zagadnieniem jest przetłumaczalność i stosowana strategia translatorska. John Cunisson Catford uważa, że tłumaczenie zawodzi lub nieprzetłumaczalność

¹⁴ Fastyn, „Stylizacja leksykalna”, 22.

¹⁵ Teresa Kostkiewiczowa, „Archaizacja”, w: *Słownik terminów literackich*, red. Janusz Sławiński (Wrocław: Ossolineum, 2002).

¹⁶ Lem, *Cyberiada*, 207.

¹⁷ 斯塔尼斯瓦夫·莱姆(著),毛蕊(译)..., 447.

występuje wtedy, gdy niemożliwe jest wbudowanie w znaczenie kontekstowe cech sytuacyjnych oraz funkcjonalnie relewantnych w języku docelowym¹⁸. Czynnikiem niepowodzenia tłumaczenia są często dość poważne ograniczenia systemowe języka docelowego, w tym jego pozycyjność, a także inne matryce kulturowe, które z kolei mogą uruchamiać odmienne skojarzenia. Przy realizowaniu tłumaczenia tekstu generują się problemy związane z nieprzetłumaczalnością, które od tłumacza wymagają poszukiwania zasady kompromisu „złotego środka”. W trakcie tłumaczenia *Cyberiady* musiałam bardzo często dokonywać wyboru między wiernością a kreatywnością, dążąc do oddania specyfiki otulonej niezwykle oryginalnym językiem pisarza.

Podsumowując, można stwierdzić, że przekład *Cyberiady* Stanisława Lema jest ogromnym wyzwaniem translatorskim dla tłumaczy posługujących się językami indoeuropejskimi, zaś w przypadku języka tak odległego od oryginału jak chiński, jest to podwójna trudność. Obecność neologizmów, idiolektalnej odmiany języka oraz zabiegów stylizacji, a zwłaszcza archaizacji, czyni tekst powieści rodzajem dyskursu nieprzezroczystego w dziedzinie przekładu. Jest to rodzaj tekstu, który przypomina intelektualną łamigłówkę zanurzoną w futurologicznym świecie przedstawionym, spotęgowaną zabawą słowną oraz wariantami języka cechującego rzeczywistość inną od tej, która nas otacza, a jednak zanurzoną pośrednio w naszych realiach. Pozwala z jednej strony zabłysnąć geniuszem translatorskim, ale z drugiej natrafia na takie przeszkody, których pokonanie w przekładzie jest nie lada wyczynem.

Bibliografia

- Bereś, Stanisław. *Rozmowy ze Stanisławem Lemem*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1987.
- Catford, John Cunisson. *A Linguistic Theory of Translation*. Cambridge MA: The MIT Press, 1965.
- Chomik, Milena, Monika Krajewska. *Od nominacji do kreacji: rzecz o przekładzie neologizmów science fiction*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, 2011.
- Fastyn, Marcin. „Stylizacja leksykalna utworów nurtu fantastyczno-ludycznego S. Lema w przekładach na język bułgarski”. Rozprawa doktorska. Uniwersytet Łódzki, 2011.
- Gościński, Jan. „*Bajki robotów* Stanisława Lema w przekładzie na język angielski. Czy tłumacz sprostał językowemu wyzwaniu? (Na przykładzie trzech opowiadań z cyklu)”. *Orbis Linguarum* 47 (2018): 389–403.
- Kostkiewiczowa, Teresa. „Archaizacja”. W: *Słownik terminów literackich*, red. Janusz Sławiński. Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum, 2002.
- Lem, Stanisław. *Cyberiada*. Kraków: Pro Auctore Wojciech Zemek, 2012.
- Li, Yinan. „Recepcja literatury polskiej w Chinach: teoria i dzieje”. *Postscriptum Polonistyczne* 2 (2016), 1.
- Tako rzecze Lem. Ze Stanisławem Lemem rozmawia Stanisław Bereś*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2018.
- 斯塔尼斯瓦夫·莱姆 (著), 毛蕊 (译) 《机器人大师》, 浙江文艺出版社, 2021.

¹⁸ John Cunisson Catford, *A Linguistic Theory of Translation* (Cambridge MA: The MIT Press, 1965), 20.

Recepcja twórczości Stanisława Lema w Chinach i (nie)przetłumaczalność *Cyberiady* na język chiński

Streszczenie

Stanisław Lem jest czołowym pisarzem polskiej fantastyki naukowej, filozofem futurologiem. Zarówno w Polsce, jak i na całym świecie jego twórczość cieszy się ogromnym zainteresowaniem, co potwierdza fakt, że jego książki zostały przetłumaczone na 52 języki obce, m.in. na język chiński. Celem tego artykułu jest przedstawienie, jak przebiega odbiór utworów Lema wśród chińskich czytelników oraz jakie są problemy translatorskie spotykane w chińskim przekładzie. Obiektem badań są wybrane neologizmy i archaizacja stworzone przez Stanisława Lema w *Cyberiadzie* oraz ich odpowiedniki – lub ich brak – w języku chińskim. Prezentowane przykłady ukazują możliwości ekwiwalentów w językach genetycznie bardzo odległych oraz próby poszukiwania zasady kompromisu „złotego środka” między wiernością a kreatywnością w trakcie tłumaczenia *Cyberiady* na język chiński.

Reception of works of Stanisław Lem in China and (un)translatability of *Cyberiad* into Chinese

Summary

Stanisław Lem is a leading author of the Polish science fiction, a philosopher futurologist. His works attract great interest both in Poland and worldwide. His books have been translated into 52 foreign languages, including Chinese. The aim of this article is to discuss the reception of Lem's works among the Chinese readers and to describe the translation problems encountered in the Chinese translation. The object of the study are the selected neologisms and archaisation created by Lem in *Cyberiad*, and their counterparts, or lack thereof, in the Chinese language. The provided examples demonstrate the possible equivalents in genetically very distant languages and describe attempts to search for the principle of compromise, a golden mean, between the fidelity and creativity during the translation of *Cyberiad* into the Chinese.

Cytowanie

Mao, Rui. „Recepcja twórczości Stanisława Lema w Chinach i (nie)przetłumaczalność *Cyberiady* na język chiński”. *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 21 (2022): 65–73. DOI: 10.18276/sj.2022.21-05.